

Beslut

Datum 2024-06-12

Dnr 2023:8101

Sida **1 (17)**

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av gymnasieskolans undervisning
om kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer
vid Gymnasieskolan Knut Hahn 2 i Ronneby kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Gymnasieskolan Knut Hahn 2 avseende undervisningens kvalitet utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. Granskningen omfattar skolornas arbete med att bland annat förebygga och bemöta intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism, homo- och transfobi samt hedersrelaterat våld och förtryck. Samtliga gymnasiegemensamma ämnen på gymnasiet ingår i granskningen.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen (se bilaga 1). Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet inom något område anges ett utvecklingsområde. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av huvudmannen. I bilaga 2 återfinns granskningens författningsstöd.

Skolinspektionen besökte Gymnasieskolan Knut Hahn 2 den 16 och 17 maj 2024. Besöket genomfördes av utredarna Jenny Segerberg och Sylvia Lindqvist.

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Fyra gruppintervjuer med elever
- Två gruppintervjuer med lärare i gymnasiegemensamma ämnen
- En intervju med rektorn
- Dokument som begärts in från huvudmannen och skolan

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla skolorna som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2025 och utgör en del av Skolinspektionens regeringsuppdrag om att granska skolornas arbete med det nya kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer.

Beslut:

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Gymnasieskolan Knut Hahn 2 i Ronneby kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **hög utsträckning** utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Gymnasieskolan Knut Hahn 2 i Ronneby kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i **hög utsträckning** utformas för att stärka eleverna i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Utifrån Skolinspektionens kvalitetskriterier har utredningen visat att verksamheten inom det granskade området fungerar väl.

Skolinspektionen avslutar härmed granskningen.

Skolinspektionens bedömning

Sammanfattande bedömning

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck.

Granskningen av återkommande och aktuell undervisning visar att kunskapsområdet återkommer under alla år på gymnasiet och att undervisningen är uppdaterad och relevant för eleverna. Lärarna fångar upp aktuella frågor knutna till kunskapsområdet samt använder sig av annan kompetens än den egna i sin undervisning.

Granskningen av ämnesintegrerad och fördjupande undervisning visar att kunskapsområdet förekommer i alla gymnasiegemensamma ämnen utom matematik och att eleverna får möta olika perspektiv i undervisningen

Granskningen av kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut visar att undervisningen ger eleverna möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt i fråga om könsroller och hedersförtryck. I undervisningen får eleverna reflektera över empati, respektfulla relationer och samtycke.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer i hög utsträckning utformas för att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter.

Granskningen av ett öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat visar att lärarna genom aktiva insatser främjar klassrumsklimatet och skapar trygghet i undervisningen. Eleverna får möjlighet att reflektera över hur normer kan påverka människors handlingsutrymme. Lärarna har förhållningssätt att för att främja god samvaro med ömsesidig respekt i klassrummet.

Granskningen av bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger visar att lärarna markerar konsekvent mot uttryck för intolerans. Värdegrundsfrågor fördjupas både i undervisningen och på mentorstiden och genom att lärare samarbetar när de identifierar problem.

Granskningen visar att eleverna får möjligheter att tycka till om genomförande av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer men att få elever i praktiken gör det.

Nedan framgår vad som ligger till grund för Skolinspektionens bedömning inom respektive område.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck

Här bedöms:

- Återkommande, aktuell och fördjupad undervisning
- Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen
- Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Återkommande och aktuell undervisning

Kunskapsområdet är ett återkommande inslag under alla år på gymnasiet

Skolinspektionens granskning visar att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer återkommer under alla år på gymnasiet och att undervisningen är uppdaterad och relevant för eleverna.

I elevintervjuer framkommer att det till viss del skiljer sig åt mellan programmen när och i vilken form kunskapsområdet kommer in i undervisningen. Gemensamt för alla elever är dock att de får undervisning i kunskapsområdet återkommande under gymnasietiden. Även frågor som kan knytas till hedersrelaterat våld och förtryck lyfts i olika kurser. Det framgår även av den dokumentation från skolan som Skolinspektionen tagit del av. Eleverna på teknikprogrammet läser inte naturkunskap eller biologi och får därför enbart undervisning om kunskapsområdet när det blir en del i andra ämnen så som religionskunskap, samhällskunskap, svenska, engelska, historia och idrott och hälsa samt på mentorstiden. Eleverna på yrkesprogram har även behandlat kunskapsområdet i naturkunskap och eleverna på det naturvetenskapliga programmet inom biologiundervisningen.

De intervjuade eleverna uppger att undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer är uppdaterad och relevant för dem. Enligt lärarna använder de sig av både litteratur och av exempelvis filmer och webbsidor i undervisningen och att det är nödvändigt att hålla sig uppdaterade med hänsyn till utvecklingen inom kunskapsområdet.

Undervisningen fångar upp aktuella frågor knutna till kunskapsområdet

I granskningen framkommer att undervisningen ger eleverna möjlighet att arbeta med frågor de möter på fritiden, i populärkulturen, på sociala medier, under skoldagen eller i andra sammanhang.

Av intervjuer med både elever och lärare framgår att lärarna ofta viker några minuter i början av dagen eller i början av en lektion för att stämma av om något hänt i världen eller i eleverna vardag. Några elever berättar att de exempelvis tagit upp en aktuell rättegång om samtycke och en våldtäkt i närområdet. Elever på framförallt ett av yrkesprogrammen säger att deras lärare ofta frågar dem vad de ska göra eller vad som hänt på helgen. Enligt eleverna väver då lärarna in undervisning om sexualitet, samtycke och relationer när de ger råd till eleverna hur de ska hantera till exempel relationsproblem och samtycke.

Undervisningen breddar och fördjupar perspektiv med hjälp av annan personal som har kompetens inom kunskapsområdet

Granskningen visar att lärarna använder sig av annan kompetens än den egna när eleverna får undervisning om sexualitet, samtycke och relationer.

Lärarna på skolan bedriver ett arbete på mentorstiderna där eleverna i år 1 får arbeta med fem teman som handlar om likarätt, normer, relationer, våld och orättvisor samt hälsa och ohälsa. Detta arbete drivs främst av skolans heltidsmentorer tillsammans med kuratorn. För de elever som läser naturkunskap inom sina program breddas och fördjupas dessa teman inom ramen för ämnesundervisningen i år 2 eller 3 när de läser kursen naturkunskap 1a1 eller naturkunskap 1b. Ungdomsmottagningen har ett rum på skolan och har även vid behov kunnat vara behjälplig i arbetet med sexualitet, samtycke och relationer. Personen från ungdomsmottagningen är en man, vilket enligt rektorn är ett medvetet val då de två skolsköterskorna är kvinnor och kuratorerna är en man och en kvinna. Skolsköterskorna och kuratorerna kan även delta i undervisningen om läraren känner behov av det då klassen ska diskutera något som kan vara känsligt eller där läraren vet att elever har åsikter som går emot skolans värdegrund. Rektorn säger även att hen arbetar för att elevrådet ska vara mer aktivt i arbetet att välja ut vilka föreläsare som ska komma till skolan.

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kunskapsområdet återkommer i de flesta gymnasiegemensamma ämnen

Granskningen visar att undervisning om sexualitet, samtycke och relationer förekommer i alla gymnasiegemensamma ämnen utom matematik.

Rektorn uppger att hen analyserat vad lärarna tagit upp i sina kurser för att säkerställa att samtliga elever på skolan får undervisning i sexualitet, samtycke

och relationer under utbildningen. Enligt rektorn ska de innan sommaren 2024 ha en studiedag vikt åt just samplanering av sexualitet, samtycke och relationer och att lärarnas scheman ska vara klara till dess.

Både elever och lärare ger exempel på hur de berört kunskapsområdet inom olika kurser genom medvetna val av uppgifter, filmer och litteratur. Exempelvis har eleverna sett en film om färgade kvinnor i USA på 60-talet, läst en roman om sexuellt övergrepp och självmord samt gjort en uppgift om löneskillnader och villkor på arbetsmarknaden för män och kvinnor i engelskan. I historien har de arbetat med kvinnans ställning förr och jämfört med idag och bland annat sett filmer om kvinnlig rösträtt och om sterilisering. I svenskan har eleverna läst texter som handlat om makt, psykisk ohälsa, sexuell läggning och trakasserier.

I elev- och lärarintervjuer framkommer att undervisningen om kunskapsområdet skiljer sig åt mellan skolans program beroende på vilka gymnasiegemensamma ämnen som ingår i de olika programmen. Kunskapsområdet finns tydligt med i det centrala innehållet i naturkunskap och biologi vilket alla utom teknikeleverna läser. Genom att inkludera sexualitet, samtycke och relationer i de flesta gymnasiegemensamma ämnen, samhällskunskap, svenska, engelska, historia, religionskunskap och idrott och hälsa, på samtliga program får även elever på teknikprogrammet undervisning i kunskapsområdet.

Undervisningen synliggör olika perspektiv på kunskapsområdet

Granskningen visar att eleverna får möta olika perspektiv gällande hur kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer hänger ihop.

Lärarna uppger att kunskapsområdet är prioriterat på skolan och att de samverkar runt elevernas undervisning genom att diskutera vad de tar upp med ämneskollegor och i programlagen. Många lärare har arbetat länge på skolan och har kunskap om vad andra ämnen tar upp i sin undervisning vilket gör att de lättare kan referera till och knyta an till det eleverna tagit upp hos en annan lärare. Vissa ämnen har också ämnesöverskridande arbeten om kunskapsområdet som exempelvis svenska och historia där de arbetar med filmprojekt och engelska och idrott och hälsa där de pratar om kultur inom sport. Ett par elever berättar vid intervjun att de läst och diskuterat en novell på svenskan som handlade om samtycke efter att de arbetat med samtyckeslagen på samhällskunskapen. Eleverna har också arbetat med frågor som rör sexuella övergrepp och ryktesspridning utifrån en roman med koppling till ett av de teman eleverna arbetat med på mentorstiden.

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut**Undervisningen ger eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt i fråga om könsroller och hedersförtryck**

Skolinspektionens granskning visar att eleverna får undersöka hur olika föreställningar om manligt och kvinnligt kan påverka människors livsvillkor. Eleverna får även möta inslag i undervisningen som ger dem möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang och hur maktstrukturer kan knytas till hedersrelaterad problematik.

Eleverna berättar att de i historia och samhällskunskap bland annat arbetar med hur kvinnors roll och makt över sina liv förändras genom till exempel industriella revolutionen och andra världskriget. I undervisningen i svenska och engelska möter eleverna inslag om människors livsvillkor genom val av litteratur och film. De böcker och filmer eleverna tar del av berör bland annat medborgarrättsrörelsen i USA, kvinnlig rösträtt, maktförhållanden inom äktenskapet, kvinnligt författarskap och tvånget att dölja sin sexuella läggning. Inom religionskunskapen tar läraren och eleverna upp livsvillkor i andra länder och kulturer.

Undervisningen ger även eleverna möjligheter att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i medier. Elever berättar om exempelvis att de på samhällskunskapen arbetar med hur politiker framställs på valaffischer och analyserar kvinnor och män i reklam. En elev berättar att elevens klass fick i uppgift att ta fram egen reklam med fokus på stereotyper och könsroller. Även i svenska arbetar eleverna med bildanalys och en lärare säger att de tagit upp varför en grupp människor som mår dåligt tappade följare när de började må bättre, vad som attraherar på sociala medier etc. Inom naturkunskapen arbetar lärarna med maktstrukturer och hur sexualitet framställs bland annat i pornografi och de elever som inte läser ämnet tar upp det på mentorstiden.

Det finns inslag om maktstrukturer kopplat till hedersrelaterat våld och förtryck inom undervisningen i flera ämnen. Förutom i naturkunskap tar lärare upp hedersproblematik på religionskunskap, svenska, engelska och samhällskunskap. Elever ger exempel på att de arbetat med en uppgift där kvinnan blev mördad för att hon gifte sig med fel man och att de sett en film om en kvinna som blev övervakad av sin bror när hon skulle gå på disco. En elevgrupp berättar att de diskuterat hur män också är offer för hederskultur då de tvingas agera på ett sätt som de inte står bakom. Lärarna berättar dock att hedersproblematik är svårare att arbeta med än till exempel pornografi och homosexualitet eftersom det kan väcka mer känslor hos eleverna och det är lättare att elever känner sig utpekade.

Lärarna uppger att de måste närma sig ämnet med respekt och kan få hjälp av kuratorerna på skolan vid behov.

Eleverna får i undervisningen reflektera över empati, respektfulla relationer och samtycke

I granskningen framkommer att eleverna under mentorstiden och i flera ämnen får utveckla sin förmåga att leva sig in i andra människors situation och erfarenheter samt förstå betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke.

Flera elever berättar att de diskuterar relationer och vänskap när de läser litteratur och ser filmer. Ett exempel som eleverna nämner är en roman på engelska där de får diskutera hur de olika relationerna i boken såg ut och vad som leder fram till huvudpersonens självmord. Eleverna berättar också om att de ser filmer som handlar om trygga respektive dysfunktionella relationer där exempelvis en kvinna tvingas lämna ut lösenordet till mobilen till sin pojkvän.

Samtliga intervjuade elever berättar att de går igenom samtycke på mentorstiden och de flesta elever uppger att de även arbetar med samtycke i samhällskunskap, religionskunskap och svenska. Eleverna har sett film, gjort värderingsövning och diskuterat hur samtycke kan kommuniceras. En lärare berättar om ett filmprojekt där eleverna får se och analysera makt och könsroller i två Bond-filmer från olika tidsepoker. Läraren säger att det är tydligt att eleverna förstår vad samtycke innebär, då de uppmärksammar att en sexscen i den äldre filmen idag skulle klassas som våldtäkt.

Undervisningens bidrag utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter

Här bedöms:

- Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat
- Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger
- Elevdelaktighet

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Undervisningen innehåller aktiva insatser för att främja ett öppet och tryggt klassrumsklimat som präglas av respekt

Granskningen visar att eleverna får diskutera frågor som rör kunskapsområdet i de flesta gymnasiegemensamma ämnena och att lärarna genom aktiva insatser

främjar ett öppet klassrumsklimat och skapar trygghet inom ramen för ämnesundervisningen.

Av elevintervjuer framkommer att eleverna får samtala och diskutera frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Dessa diskussioner sker både i mindre grupper och i helklass, på mentorstiden eller i ämnesundervisningen. Antingen får eleverna själva välja vilka klasskamrater de ska arbeta med eller så delar lärarna in dem i grupper. De intervjuade eleverna uppger att de känner sig bekväma med att framföra sina åsikter och att de tror att de flesta eleverna känner likadant. På yrkesprogrammen diskuterar eleverna oftare i helklass än i mindre grupper vilket eleverna tror beror på att de är få elever i klasserna. Eleverna på yrkesprogram säger att då de har många lektioner med sina yrkeslärare uppstår en särskild relation och att många samtal sker under tiden de arbetar praktiskt.

Lärarna berättar att de går igenom strategier och förhållningsätt med eleverna inför undervisningen kring sexualitet, samtycke och relationer för att främja ett respektfullt klassrumsklimat. Av dokumenterat material från skolan som Skolinspektionen tagit del av och av lärarintervju framgår att läraren innan diskussioner om känsliga ämnen går igenom de ramar som eleverna ska förhålla sig till. Exempelvis ska eleverna inte vara personliga och privata, inte kränka och får enbart använda sig av neutrala exempel. Eleverna får arbeta med Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU) fallbeskrivningar eller låtsas vara en person och argumentera utifrån den personens perspektiv. Lärarna beskriver att de har god kännedom om eleverna då de pratar mycket med sina kollegor och att de anpassar undervisningen utifrån elevgruppen för att säkerställa att alla elever kan komma till tals och våga uttrycka sina åsikter. Rektorn berättar om ett exempel där undervisningen om kunskapsområdet inte fallit väl ut och att läraren då tillsammans med kuratorerna utvärderade vad som gick fel och hur de skulle gå vidare. I det aktuella fallet valde de att dela upp eleverna i mindre grupper för att främja bättre diskussioner och en kurator deltog i undervisningen.

Undervisningen ger eleverna möjligheter att möta och reflektera över hur normer kan påverka och begränsa människors handlingsutrymme

Granskningen visar att undervisningen har ett innehåll som är inkluderande och att lärarna synliggör och utmanar begränsande normer.

Både elever och lärare säger att de arbetar med normer i undervisningen. Eleverna säger att normer även ingår i mentorstiderna och att de då diskuterar, ser filmer och gör värderingsövningar. Lärare i historia och samhällskunskap berättar att de i undervisningen lyfter hur normer förändras över tid och hur det ser ut i olika länder och att det bruka landa väl hos eleverna. Lärare i svenska och engelska ger exempel på texter och filmer där normer om sexualitet, etnicitet, klasskillnader och liknande tas upp och som leder till bra diskussioner. Eleverna berättar att de i år 3 ingående diskuterat normer inom olika religioner, kulturer

och grupper och hur dessa normer påverkar människors livsvillkor. Rektorn berättar att skolan bjuder in tidigare elever att föreläsa för eleverna om bland annat manligt och kvinnligt. Exempelvis har en kvinnlig ingenjör och en kvinnlig forskare pratat om förutsättningar för män och kvinnor på arbetsmarknaden och hur det fungerat med barnafödande under doktorandutbildning.

Samtliga program förutom ett i Skolinspektionens granskning är mansdominerade. Eleverna berättar att de därför både på mentorstiderna och på de programspecifika kurserna pratar mycket om att kvinnor får och ska ta plats.

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Lärarna markerar aktivt och konsekvent mot uttryck för intolerans och de problem som identifieras behandlas i undervisningen

Av granskningen framgår att värdegrundsfrågor fördjupas både i undervisningen och på mentorstiden och att lärare samarbetar kring de problem som identifieras.

Intervjuade elever berättar att lärarna markerar och agerar om en elev skulle uttrycka sig eller skämta på ett sätt som kan uppfattas nedvärderande eller kränkande. Läraren kan både ta upp det i helklass och sedan ha ett samtal med eleven enskilt efter lektionen. Eleverna på de högskoleförberedande programmen säger att det sällan är elever som uttrycker sig olämpligt eller som inte skulle acceptera elever som avviker från normen. Lärarna berättar dock att det funnits problem runt en klass där en grupp tongivande elever uttryckt åsikter som strider mot de värden läroplanen anger och att de andra eleverna i klassen då tystnade. Lärarna som undervisar klassen fick information om vad som hänt och tog med sig kunskapen i sin fortsatta planering och genomförande av undervisningen.

Lärarna berättar att eleverna på mansdominerade yrkesprogram kan ha en jargong med nedsättande kommentarer om homosexuella och att skolan därför arbetar aktivt med bemötande och språkbruk. Exempelvis pratar lärarna mycket om hur eleverna ska bete sig på sitt arbetsplatsförlagda lärande (apl) och att alla ska förvänta sig att själva bli bemötta med respekt och empati även i klassrummet. Lärarna diskuterar återkommande sinsemellan och vet därför vilka elever eller grupper som behöver stöd i hur de ska bete sig. Lärarna berättar att det är en trygghet för eleverna att deras lärare har kännedom om hur det fungerar även i andra klassrum och att lärarna har en samsyn.

Elevdelaktighet

Undervisningen utgår delvis från elevernas frågor, perspektiv och delaktighet

Granskningen visar att eleverna har möjligheter att tycka till om genomförande av undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer. Få elever gör dock det i praktiken.

Både lärare och elever berättar att de använder sig av kursutvärderingar, både i slutet och under terminerna. Lärarna ger olika exempel på hur de ger eleverna möjlighet att påverka undervisningen generellt i de olika kurserna. Det handlar exempelvis om att lärarna går igenom det centrala innehållet eller läroboken och att eleverna sedan får använda webbaserade verktyg för att göra sina röster hörda. Lärarna säger att det är ett sätt att ta reda på vad eleverna är intresserade av och har behov av att arbeta med. Ett par lärare berättar att de låter eleverna skriva brev till lärarna där de får berätta om sig själva och lyfta om det är något speciellt som är viktigt att känna till om eleven som kan vara användbart vid utformningen av undervisningen. Lärarna berättar att innan de startar ett nytt arbetsområde tar de reda på vad eleverna kan sen tidigare och om det är något speciellt eleverna vill lära sig. I slutet av ett arbetsmoment fångar lärarna upp om det är något eleverna tycker de missat att arbeta med eller vill prata mer om. Eleverna uppger att de känner att lärarna lyssnar på dem och tar deras synpunkter på allvar. Dock handlar deras påverkan på undervisningen oftare om i vilken ordning olika moment ska ligga, eller arbets- och examinationsformer och mindre om själva innehållet i undervisningen. Ingen elev uppger vid intervjuerna att de varit med och direkt påverkat vilka frågor och perspektiv som är extra viktiga att lyfta inför undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer men att lärarna tar deras synpunkter på allvar, frågar dem och läser av eleverna.

Avslutande kommentar

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom de granskade områdena, men vill framhålla att kvaliteten kan höjas ytterligare genom att utveckla elevdelaktigheten.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Indra Kullenberg, beslutsfattare.

Föredragande i ärendet har varit utredare Jenny Segerberg. I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredarna Sylvia Lindqvist och Marcus Rönnegård deltagit.

Bilaga 1: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Granskningens syfte

Syftet är att granska kvaliteten i de utvalda gymnasieskolornas undervisning utifrån valda delar av kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer. I granskningen bedöms kvaliteten på undervisningen i förhållande till Skolinspektionens kvalitetskriterier.

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen satt upp i granskningen inom det granskade området, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning 1

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att ge eleverna kunskaper om och förmåga att kritiskt granska maktstrukturer kopplade till kön samt hedersrelaterat våld och förtryck?

Kvalitetskriterier

Återkommande och aktuell undervisning

Ämnesintegrerad och fördjupande undervisning inom gymnasiegemensamma ämnen

Kritiskt förhållningssätt och förmåga att fatta egna beslut

Frågeställning 2

I vilken utsträckning bidrar undervisningen utifrån kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer till att stärka elever i att göra medvetna och självständiga val såväl som att utveckla förståelse för egna och andras rättigheter?

Kvalitetskriterier

Öppet förhållningssätt och tillitsfullt klassrumsklimat

Bemötande och insatser som hävdar de värden som läroplanen anger

Elevdelaktighet

Bilaga 2: Författningsstöd

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.¹

Av skollagen framgår att utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande demokratiska värderingar som det svenska samhället vilar på.² Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.³

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.⁴ Att utbildningen ska förmedla och förankra respekt för de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare och annan personal som hos elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.⁵

Av läroplanen för gymnasieskolans inledande delar framgår att skolan ska främja förståelse för andra människor och förmåga till inlevelse. Utbildningen ska präglas av öppenhet och respekt för människors olikheter. Det framgår att alla tendenser till diskriminering eller kränkande behandling aktivt ska motverkas. Intolerans, förtryck och våld, till exempel rasism, sexism och hedersrelaterat våld och förtryck, ska förebyggas och bemötas med kunskap och aktiva insatser. Det framgår också att en trygg identitet och medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet stärker förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingsgrunder.⁶

Av läroplanens inledande delar framgår att skolan ska vara öppen för skilda uppfattningar och uppmuntra att de förs fram. Den ska framhålla betydelsen av personliga ställningstaganden och ge möjligheter till sådana. Undervisningen ska vara saklig och allsidig. När värderingar redovisas, ska det alltid klart framgå vem

¹ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

² 1 kap. 4 § skollagen.

³ 1 kap. 4 § skollagen.

⁴ 1 kap. 5 § skollagen.

⁵ Proposition 2009/10:165, *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet*, s. 634.

⁶ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Förståelse och medmännisklighet*.

det är som står för dem. Alla som verkar i skolan ska alltid hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och i läroplanen och klart ta avstånd från det som strider mot dem.⁷

Av läroplanens inledande del framgår vidare att skolan aktivt och medvetet ska främja elevernas lika rättigheter och möjligheter oberoende av könstillhörighet. Det framgår att skolan har ett ansvar för att synliggöra och motverka könsmonster som begränsar elevernas lärande, val och utveckling. Eleverna ska uppmuntras att utveckla sina förmågor och intressen utan att begränsas av föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt. Skolan ska också verka för att eleverna möts och arbetar tillsammans oberoende av könstillhörighet. Oavsett om utbildningen är förlagd till en arbetsplats eller äger rum i skolan ska den präglas av ett jämställdhetsperspektiv.⁸

Skolan ska aktivt verka för jämställdhet. Skolan ska därmed gestalta och förmedla lika rättigheter, möjligheter och skyldigheter för kvinnor och män. Genom undervisningen ska eleverna utveckla kunskaper om könsmonster och hur de kan påverka människors livsval och livsvillkor. Skolan ska därigenom bidra till att eleverna utvecklar sin förmåga att kritiskt granska hur normer, värderingar och strukturer kan begränsa kvinnors och mäns makt att forma såväl samhället som sina egna liv. Skolan har ett ansvar för att eleverna återkommande i utbildningen får möta frågor som rör sexualitet, samtycke och relationer. Utbildningen ska därigenom främja alla elevers hälsa och välbefinnande samt stärka deras förutsättningar att göra medvetna och självständiga val. Skolan ska bidra till att eleverna utvecklar förståelse för egna och andras rättigheter och förmedla betydelsen av att sexualitet och relationer präglas av samtycke. I utbildningen ska maktstrukturer kopplade till kön och hedersrelaterat våld och förtryck kritiskt granskas. Eleverna ska även ges möjlighet att utveckla ett kritiskt förhållningssätt till hur relationer och sexualitet framställs i olika medier och sammanhang, bland annat i pornografi.⁹

I läroplanens andra del om övergripande mål och riktlinjer anges att det är skolans ansvar att varje elev kan använda sina kunskaper som redskap för att kritiskt granska normer, påståenden och förhållanden, och har kunskaper inom området sexualitet, samtycke och relationer samt hedersrelaterat våld och förtryck. Varje elev ska ha förmåga att kritiskt granska och bedöma det eleven ser, hör och läser för att kunna diskutera och ta ställning i olika livsfrågor och värderingsfrågor.¹⁰ Det anges vidare att läraren ska se till att undervisningen till innehåll och upplägg präglas av ett jämställdhetsperspektiv och att eleverna ges

⁷ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Saklighet och allsidighet.*

⁸ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, En likvärdig utbildning.*

⁹ Lgy 11, avsnitt 1. *Skolans värdegrund och uppgifter, Gymnasieskolans uppdrag.*

¹⁰ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Mål.*

möjlighet att mötas och arbeta tillsammans oberoende av könstillhörighet. Läraren ska synliggöra och med eleverna diskutera hur olika föreställningar om vad som är kvinnligt och manligt kan påverka människors möjligheter och val. Läraren ska även samverka med andra lärare i arbetet med att nå utbildningsmålen. I undervisningen ska läraren utnyttja de kunskaper och erfarenheter av arbets- och samhällsliv som eleverna har eller skaffar sig under utbildningens gång. Läraren ska beakta resultat av utvecklingen inom ämnesområdet och för undervisningen relevant pedagogisk och annan forskning. Vidare ska läraren organisera och genomföra arbetet så att eleven får möjlighet till ämnesfördjupning, överblick och sammanhang samt får möjligheter att arbeta ämnesövergripande.¹¹

Avseende normer och värden anges i läroplanen bland annat att det är skolans mål att varje elev respekterar andra människors egenvärde samt deras kroppsliga och personliga integritet. Det är också skolans mål att varje elev tar avstånd från att människor utsätts för våld, förtryck, diskriminering och kränkande behandling samt medverkar till att hjälpa människor.¹² Vidare anges det att alla som arbetar i skolan ska visa respekt för den enskilda eleven och ha ett demokratiskt och normmedvetet förhållningssätt. Läraren ska öppet redovisa och tillsammans med eleverna analysera olika värderingar, uppfattningar och problemställningar samt konsekvenserna av dessa. Vidare ska läraren klargöra skolans normer och regler och hur dessa är en grund för arbetet och tillsammans med eleverna diskutera och utveckla regler för arbetet och samvaron i gruppen.¹³

Avseende elevernas ansvar och inflytande anges i läroplanen att läraren ska svara för att alla elever får ett reellt inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen. Läraren ska verka för att eleverna oberoende av könstillhörighet får ett lika stort inflytande över och utrymme i undervisningen. Läraren ska även uppmuntra elever som har svårt att framföra sina synpunkter att göra det och låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer. Vidare anges det också att läraren ska planera och utvärdera undervisningen tillsammans med eleverna.¹⁴

Vad gäller elevhälsans roll framgår det av skollagen att den främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas. Elevhälsans arbete ska bedrivas på individ-, grupp- och skolenhetsnivå och ske i samverkan med lärare och övrig personal.¹⁵ Elevhälsans insatser ska riktas till såväl enskilda elever som till grupper av elever och till

¹¹ Lgy 11, avsnitt 2.1, *Kunskaper, Riktlinjer*.

¹² Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Mål*.

¹³ Lgy 11, avsnitt 2.2, *Normer och värden, Riktlinjer*.

¹⁴ Lgy 11, avsnitt 2.3, *Elevernas ansvar och inflytande, Riktlinjer*.

¹⁵ 2 kap. 25 § skollagen.

insatser som rör skolan i dess helhet. Att elevhälsans arbete ska bedrivas i samverkan med lärare på skolan avser att förtydliga att elevhälsan, tillsammans med lärarna, ska bidra med aktuell kunskap om elevernas fysiska, psykiska och psykosociala hälsa, om hinder för elevernas hälsa, lärande och utveckling och om de övergripande förutsättningarna för hälsa, lärande och utveckling på skolan. I arbetet kan elevhälsan i dialog med skolans övriga personal nyttja erfarenheter från arbetet med enskilda elever och grupper av elever.¹⁶

Vad gäller rektorns ansvar framgår av läroplanen att rektor har, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för att kunskapsområdet sexualitet, samtycke och relationer samt kunskaper om hedersrelaterat våld och förtryck behandlas återkommande i utbildningen.¹⁷

För varje ämne finns en ämnesplan och utbildningen inom varje ämne ges i form av en eller flera kurser. Ämnesplanerna innehåller respektive ämnes syfte och vilka kurser som ingår i ämnet. För respektive kurs anges det centrala innehåll som undervisningen i kursen ska behandla. Vidare framgår betygskriterier för varje kurs som relaterar till det centrala innehållet i kursen och har en koppling till ämnesplanen som helhet. (16 kap. 21 och 23 §§ skollagen, 1 kap. 4 § gymnasieförordningen [2010:2039].)¹⁸

¹⁶ Proposition. 2021/22:162, *Elevhälsa och stärkt utbildning för elever med intellektuell funktionsnedsättning*, s. 157.

¹⁷ Lgy 11, avsnitt 2.6, *Rektorns ansvar*.

¹⁸ Bestämmelserna i 16 kap. 21 och 23 §§ skollagen har nya lydelse från den 15 juli 2022 genom lag 2022:147. Lagen tillämpas den första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2025. För utbildning i gymnasieskolan ska äldre bestämmelser fortfarande gälla i fråga om utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2025. 1 kap. 4 § gymnasieförordningen har en ny lydelse från och med den 1 januari 2024 genom förordning 2023:654. Förordningen tillämpas första gången i fråga om utbildning som påbörjas efter d. 30 juni 2025. Äldre bestämmelser gäller fortfarande för utbildning som påbörjats före den 1 juli 2025.